

Jaap, topmodel

*Hoe mijn kat zijn eerste rol kreeg en
ik een castingbureau voor dieren begon*

Sabine van der Helm &
Saskia Smith

the house of books

Met dank aan:
Arthur Kleipool en Gijs van der Helm
Bas, Sid en Isha van Kalken
Frits Kok en Ben Hageman van Key-Color

Fotoverantwoording binnenwerk: Sander Blom 199; www.cappictures.com 110, 188, 242; Joost van den Broek 256; Eric van der Elsen 120; Sabine van der Helm 5, 7, 9, 10, 15, 16, 20, 26, 28, 29, 34, 37, 40, 43, 48, 51, 53, 56, 62, 65, 66, 68, 70, 73, 76, 78, 86, 89, 91, 93, 100, 102, 108, 132, 136, 144, 149, 150, 153, 156, 158, 160, 161, 162, 164, 169, 175, 178, 183, 188, 192, 195, 196, 204, 207, 210, 214, 216, 221, 223, 226, 230, 232, 234, 240; Amereus Hedwich, 'Billie' (fotokatern); Paul Hoes 254; Edwin de Jongh 248, 250, 251, 252; www.hanspetersen.info 123; A.T. Schaefer 124; Maina Tamboer 116; Rudolph Vedder 12; Kruisochten Toneelgroep Amsterdam © Jan Versweyveld 45; Paul Zwaneveld 30, 32

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden van het fotomateriaal te achterhalen, toestemming voor de publicatie te verkrijgen en de rechthebbenden correct te vermelden. Aan diegenen die van oordeel zijn dat werk in deze uitgave is opgenomen, zonder dat aan de daarvoor vereiste formaliteiten werd voldaan, biedt de uitgever zijn verontschuldigingen aan. Wie alsnog een regeling wenst te treffen, wordt uitgenodigd zich te wenden tot The House of Books, www.thehouseofbooks.com.

Copyright © 2013 Sabine van der Helm & Saskia Smith en The House of Books, Vianen/Antwerpen

Omslagontwerp: Cunera Joosten
Foto omslag en fotokatern: www.cappictures.com Edwin de Jongh (fotografie), Sabine van der Helm (animal handler)
Opmaak binnenwerk: ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 3525 5
ISBN e-book 978 90 443 3926 0
D/2013/8899/64
NUR 320

www.thehouseofbooks.com

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Proloog

Op het strand van Terschelling lag een meeuw met een gebroken vleugel. Het was een wonder dat ik hem zag. Ik had haast, ik moest de boot halen, het waaide hard, er was storm op komst en ik dacht aan de opnames die we die dag met Tommie, een vuilnisbakkenras, voor de kinderserie *Doctor Cheezy* hadden gemaakt. En toch keek

Sabine gaat als Bomballerina op de foto met Siem en RP

ik naar de vogel die vechtend voor zijn leven in het natte zand lag. Ik keek omdat ik voelde dat ik moest kijken. Die kant op, precies daar waar een hoopje veren lag met een vleugel die door de wind omhoog werd geblazen. De vleugel leek een eigen leven te leiden, los van de meeuw. Ik zette mijn tas neer, riep Tommie, die een paar meter voor me uit was gerend, liep naar de vloedlijn en wikkelde de gewonde vogel in mijn trui. In een hand droeg ik mijn tas, in de andere hand de vogel. Over een halfuur vertrok de laatste boot van het eiland. Ik moest die avond weer terug in Amsterdam zijn, maar niet voordat ik de meeuw naar iemand had gebracht. Ik vroeg aan een wandelaar die me passeerde of er een dierenopvang op het eiland was. Hij keek me verwonderd aan. Of was het verward? In ieder geval verbaasd.

‘Waarom heb je dat beest niet laten liggen?’ vroeg hij.

Ik antwoordde dat ik dat niet kon. Ik laat nooit dieren in nood aan hun lot over, ook een konijn uit de duinen met myxomatose pak ik op en neem ik mee om hem snel uit zijn lijden te laten verlossen. De wandelaar schudde zijn hoofd. Er lagen elke dag gewonde meeuwen op het strand, die konden toch niet allemaal gered worden? Voordat hij doorliep zei hij dat in het volgende dorp, drie kilometer verderop, een dierenarts was. Misschien kon ik de meeuw daar naartoe brengen.

De assistente van de dierenarts pakte de vogel van me over en legde hem in een kartonnen doos. Ik zei dat de meeuw uitgeput en onderkoeld was en dat zijn vleugel waarschijnlijk gespalkt moest worden. Ik keek naar de meeuw, die slap in de kartonnen doos lag.

‘Mocht hij het niet redden, dan kunnen jullie hem alsnog laten inslapen,’ zei ik tegen de assistente. Voor sommige dieren is hulp nu eenmaal te laat. Ik had nog vijf minuten om samen met Tommie naar de boot te rennen.

Als klein meisje wilde ik dansen. Ik was nog klein toen ik op ballet ging en de juffrouw zei dat ik talent had. Vijfentwintig jaar later was ik Bomballerina en Demeter in de musical *Cats*. Mijn andere twee wensen waren dierenarts worden en een asiel runnen. Mijn eerste dier was een goudvis. Daarna kwam een vogeltje, een tijger-

Tommie op Terschelling

vinkje. Mijn vader was op een boerderij opgegroeid en hij was dieren gewend; het tijgervinkje mocht vrij rondvliegen in huis. En mijn moeder, die nooit dieren had gehad, ging gewoon door met waar ze mee bezig was als het vogeltje soms heel dicht langs haar hoofd vloog, alsof hij op haar haar wilde landen. Ik was gewend aan het gefladder boven mijn hoofd, maar op een dag was het stil en lag het vogeltje dood op de vloer. Ik was ontroostbaar. We kwamen erachter dat de vliegenstrips die we boven de tafel hadden hangen een stof afscheiden waar tijgervinkjes niet tegen kunnen. Die strips gingen meteen het huis uit. Niet veel later kwam de wilde kat van de buurman aanlopen. De buurman zei dat de kat steeds

wegliep en dat deed hij helaas bij ons ook, hoe graag ik ook wilde dat hij bij ons zou komen wonen. Een paar maanden later had ik mijn eigen kat, Plusje. En een jaar later kreeg ik samen met mijn broer Pebble, een gestroomde boxer die een geel-zwart gestreepte vacht had. Mijn ouders hadden gezegd dat we haar zelf moesten uitlaten en dat hebben we altijd gedaan. Ook als het koud was of regende.

Toen ik veertien was, besloot ik vegetariër te worden. Ik was dol op biefstuk, liefst met een stuk witbrood dat ik in de jus kon dopen, maar toen ik me realiseerde dat er een beest dood moest gaan voor dat biefstukje heb ik geen vlees meer aangeraakt.

Ik ging naar de balletacademie, werkte onder andere bij het Koninklijk Ballet van Vlaanderen en kwam weer terug naar Nederland om in grote televisieshows en bij De Nederlandse Opera te dansen. Toen ik begin twintig was, woonde ik in Amsterdam en had ik vier katten: Moeder Poes, Rode Poes, die ik altijd RP noemde, Moppie en Siem. Gewone boerderijkatten die ik overal mee naartoe nam: achter op de fiets, in de auto, in de trein en aan een riempje mee de drukke Marnixstraat in. Ik wilde ze liever niet alleen laten. Zelfs als ik een weekend weg of op vakantie ging, nam ik als dat kon mijn katten mee.

Op aanraden van collega-danseressen liet ik me inschrijven bij een modellenbureau. Op die manier konden we naast ons dansen wat extra's verdienen. Anne, van Moeder Anne Casting, schreef mij in als model en toen ik een foto van mijn vier katten liet zien, schreef ze die ook meteen in. Ze kreeg regelmatig de vraag of ze ook katten in haar bestand had voor reclamefoto's en films.

'Zijn je katten veel gewend?' vroeg ze. Ik zei dat ik alles kon doen met mijn katten.

De eerste commerciële opdracht kwam binnen. Niet voor mij, maar voor Moppie en Siem. Voor een groot woonwarenhuis uit Zweden, paginagroot. Daarna wilde een grote supermarkt die op de kleintjes let een kat die rustig kon liggen met een zonnebril op en moest Moppie voor een bekend biermerk poseren. En er kwamen verzoeken voor televisiecommercials. Een verzekeringsmaatschappij wilde

Castingfoto van Moeder Anne Casting – RP, Moeder Poes, Siem en Moppie

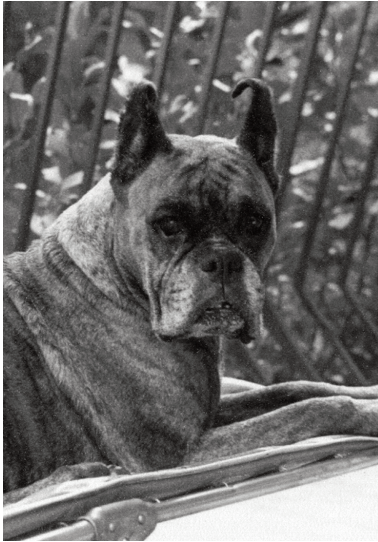
een commercial met een kat op een motor en om mayonaise aan te prijzen moest Rode Poes achter een serveerster aan lopen. Ze deden het. Zonder enige moeite. Mijn katten waren ontspannen. Er werd niet geblazen, gekrabd, gemiauwd of weggekropen. Als volleerde modellen stonden ze in het spotlicht en poseerden alsof ze nooit iets anders hadden gedaan. Mijn katten vonden het leuk. En ook de honden, hamsters, duiven, slangen, spinnen, kippen en eenden die ik voor een camera neerzette.

Een cameraman zei een keer dat hij kon zien dat ik een bijzondere band met dieren had. Ik had daar nooit zo over nagedacht, maar nu hij dat had gezegd drong het tot me door. Ik kon met elk dier goed opschieten, voelde elk dier, en mijn katten in het bijzonder, goed aan. Er waren dagen dat ik in *Cats* danste en me meer kat dan mens voelde. Op de filmset en in de studio wist ik wat de dieren konden en wilden en wat de grenzen daarvan waren. Geen enkel dier raakte gestrest, over zijn toeren of in paniek. Ik strafte nooit en beloonde altijd. De opdrachten werden groter, fotoshoots

werden commercials, commercials werden televisieseries en televisieseries werden films. En de dieren bleven het leuk vinden.

Ik deed een opleiding tot dierenartsassistent zodat mijn kennis van dieren nog groter werd en haalde mijn diploma Vakbekwaamheid Honden- en Kattenbesluit zodat ik, mocht ik dat willen, een dierenasiel kon beginnen.

In 2010 werd ik gevraagd om in de balletvoorstelling *Don Quichot* van het Nationale Ballet mee te doen. Het dansen had ik al die jaren bijgehouden. Dit keer danste ik een karakterrol, de rol van een oude vrouw. Ik moest tijdens een pleinscène op het balkon zitten en vroeg aan de choreograaf of ik mijn kat mee mocht nemen, zodat ik in die scène wat te doen had. Zo belandde Jaap als eerste kat in Nederland bij het ballet. Jaap was na Moeder Poes, Rode Poes, Siem en Moppie het gezicht van mijn castingbureau voor dieren geworden. Zestien jaar was hij een grote ster. Of hij nu moest poseren voor kattenvoer, vier uur lang stil moest liggen in een toneelvoorstelling of tegen de borsten van een bekende actrice werd gedrukt, Jaap vond alles goed.

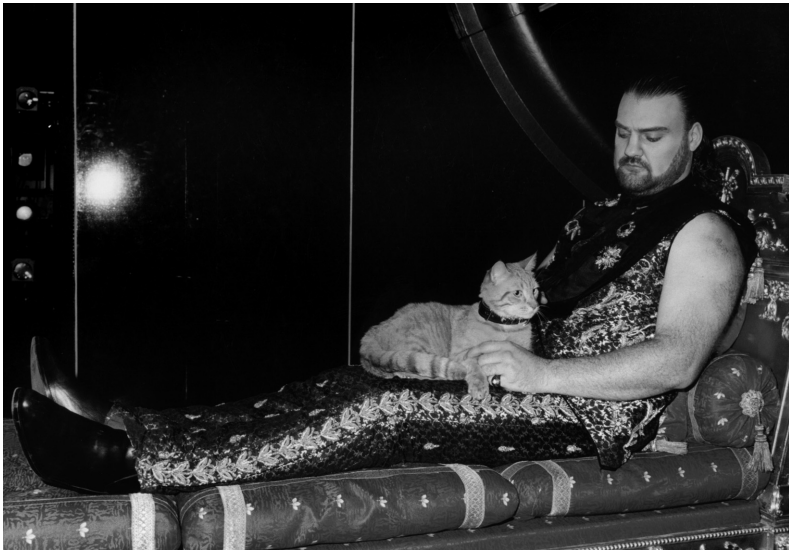
Pebble

Pluisje

Tijdens de première zat Jaap statig op de rand van het balkon in het decor en keek naar de dansers; ik zat naast hem te breien. De choreograaf van *Don Quichot* vond het geweldig. ‘Het voegt iets toe aan het geheel,’ zei hij met tranen in zijn ogen.

Die avond fietste ik met Jaap in een kattenkooi achter op de fiets naar huis. Vlak voordat ik mijn straat in fietste, realiseerde ik me dat op dit moment alles samenkwam: ik danste, was assistent-dierenarts en had zo mijn eigen asiel: acht katten in mijn huis aan de gracht, twee honden die ik met mijn broer deelde, en bij een hobbyboerin op Goeree-Overflakkee had ik een schare dieren rondlopen waar zij voor mij oppaste. Mijn dromen waren, kortom, uitgekomen.

Jaap in *Tosca* met Bryn Terfel

Jaap

Een kat in de opera

Jaap was mijn grote rode kater, een heel bijzonder dier. Een boerderijkat, gekregen van een boerin uit Herwijnen in Gelderland, samen met zijn tweelingbroer Freddie. Net als al mijn andere katten nam ik ook Jaap overal mee naartoe. Hij was gewend om in de auto te zitten, achter op de fiets, op een boot of in de tram. Dat deed ik expres, hem overal mee naartoe nemen. Een schuchtere kat die niet veel gewend is, zal zich niet thuis voelen op het toneel of voor de camera. Jaap was allesbehalve schuchter. Die vond het leuk zodra het doek opging of de camera draaide. Dan stond hij trots rechtop en keek in de camera. Jaap was de eerste kat die ik inzette voor theaterwerkzaamheden, omdat hij zich onderscheidde door zijn onverstoorbare autonome gedrag, vanzelfsprekende trots en schoonheid. Jaap was een rode kater met een volmaakte fysieke symmetrie. Als iemand het toneel op kon, was hij het.

In 1998 debuteerde Jaap in de opera *Tosca* van Puccini. Het verhaal van Flavia Tosca speelt zich af in het Rome van 1800. Tosca is verliefd op een schilder die gevangen is genomen. Baron Scarpia, politiechef van Rome, is op zijn beurt verliefd op Tosca en zegt dat hij de schilder zal vrijlaten voor een nacht met haar. Hij houdt zich niet aan zijn woord, met alle gevolgen van dien. Het is een mooi en tegelijk heftig stuk.

Voor de bewerking van De Nederlandse Opera had de Duitse re-

gisseur bedacht dat Scarpia op het toneel een kat moest vasthouden. Scarpia was een in- en inslechte man; als hij dan liefdevol zijn kat aaide, zorgde dat voor een mooi en theateraal contrast – de schurk die ook lief kan zijn.

Ik werkte in die tijd als freelance danseres en was daardoor vaak in het Muziektheater. Een paar weken eerder had ik de Duitse dramaturg van De Nederlandse Opera gevraagd om me te helpen met een vertaling van een brief over mijn bedrijf, een castingbureau voor dieren.

‘Je werkt met katten,’ zei hij toen hij las wat ik had geschreven. ‘Interessant.’

Voor *Tosca* wilden ze een kat uit Amerika laten invliegen die de rol van de kat van Scarpia op zich zou nemen. Een paar weken later belde de regieassistent op verzoek van de dramaturg en vroeg of ik wilde langskomen voor een conceptbespreking. Dat is het moment dat de voorstelling aan de artistieke leiding, zangers, koorleden, muzikanten en de medewerkers van de kostuumafdeling wordt gepresenteerd. Aan de hand van maquettes laten de dramaturg en de regisseur de voorstelling en het decor zien, zodat iedereen een idee krijgt van hoe het er ongeveer uit komt te zien.

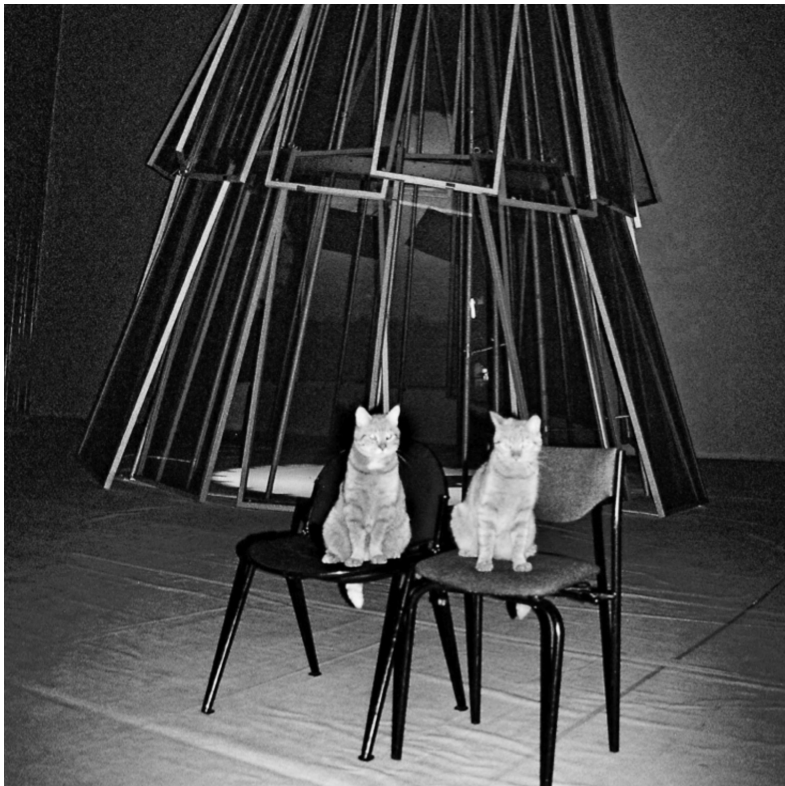
‘Neem een paar foto’s van je katten mee,’ zei de regieassistent.

Een foto zegt niks, het leek me beter als ze de katten in het echt zouden zien. Daarom nam ik Jaap en Freddie mee. Iedereen was verbaasd; niet alleen nam ik mijn katten mee naar een belangrijke bespreking, ik zette ze ook nog los op tafel. Toen Jaap en Freddie rustig voor mij lagen, luisterde ik anderhalf uur naar de regisseur en de dramaturg. Na het gesprek hadden ze genoeg gezien, de katten waren aangenomen. Omdat Jaap een rustiger karakter had, kreeg hij de rol. Freddie was zijn understudy.

Tot dan toe had ik alleen maar fotoshoots en commercials gedaan; theater was iets heel anders. Ik kon niet zomaar het podium oplopen om in te grijpen. Ik besloot om Jaap en Freddie zo snel mogelijk aan het toneel te laten wennen. Die dag werd er gerepeteerd voor een andere voorstelling en ik vroeg of mijn katten op het toneel mochten zitten. Dan konden ze meteen aan het harde geluid,

het licht en alle drukte wennen. De voorstellingsleider vond het geen probleem. Op twee stoelen op het toneel zette ik ze neer en liep weg. Ik was benieuwd wat ze zouden doen. Het was voor een kat een onrustige situatie – veel lawaai, gezang, mensen die heen en weer liepen, decorstukken die verplaatst werden en een orkestbak waar muziek uitkwam – maar Jaap en Freddie bleven zitten.

Weken zaten ze elke dag een kwartier op een stoel midden op het toneel. Ze vonden het prima. Ook de operamuziek die ik thuis heel hard draaide om ze aan harde muziek te laten wennen was geen probleem. Het leek wel of deze katten geboren waren voor het toneel.

Oefenen met Jaap en Freddie op toneel in het decor van Oedipus Rex

Op de eerste repetitiedag van *Tosca* zei de wereldberoemde operazanger die Scarpia speelde dat hij het leuk vond om met Jaap in de voorstelling te zingen. Hij was een boerenzoon en dieren gewend. Pas in de tweede akte moest Jaap het toneel op. Ik legde hem bij de operazanger op zijn borst en zei dat hij Jaap aan zijn toneelkostuum, een halsband met rode neprobijnen, kon vasthouden. Dat vond de operazanger niet nodig. Hij vond het leuker om te zien wat er zou gebeuren. ‘Laten we de grens maar opzoeken,’ zei hij.

Jaap met Sabine en Bryn Terfel

Ik durfde hem niet tegen te spreken en was allang blij dat hij het leuk vond om met een kat op het toneel te liggen. Jaap lag bij de operazanger op zijn borst en ik stond ondertussen te zweten achter het toneel, want wat als Jaap weg zou schieten? Als een kat iets niet wil en wegvlucht, is het moeilijk om hem op die plek terug te krijgen en houden. Vlak voordat ik het toneel af was gegaan had ik

Jaap wat eten gegeven in de hoop dat hij zou blijven zitten. Ik had hoog ingezet; bij een fotoshoot gaf ik Jaap kattensnoepjes, maar nu kreeg hij stukjes hart. En na de repetitie weer.

Jaap snapte al snel wat er van hem werd verwacht. Zodra ik hem bij Scarpia neerzette, bleef hij liggen. En ook als de operazanger opstond en met Jaap zingend rondliep, bleef hij rustig. De zanger zong uit volle borst, maar Jaap lag onverstoorbaar in zijn armen. Bij elke repetitie kwam de operazanger elke keer een kwartier eerder zodat hij even bij Jaap kon zitten, hem kon aaien en hem wat eten kon geven. Dat vond ik bijzonder; niet elke zanger of acteur wil dat doen. Voor sommigen is een dier op het toneel of op de set een noodzakelijk kwaad. Maar niet voor deze boerenzoon. Doordat hij extra aandacht had voor Jaap deed Jaap precies wat hij moest doen en kreeg ik er steeds meer vertrouwen in dat alles goed zou gaan. Jaap deed zijn werk zelfs zo goed dat hij als een volwaardig acteur, samen met zijn understudy Freddie, een eigen kleedkamer kreeg, op dezelfde gang als de solisten.

Bij de première was het muisstil in de zaal toen het doek voor de tweede akte opging. Het publiek was verrast: op het podium lag een grote rode kader bij Scarpia op zijn borst die heel trots, stoïcijns bijna, naar het publiek keek. Jaap kreeg een groot applaus. Ook toen de operazanger na afloop met Jaap het podium opkwam, klapte het publiek heel hard. De première was geslaagd. Jaap was geslaagd. En het voelde alsof ik ook was geslaagd. Ik was misselijk van de zenuwen geweest, al wist ik dat Jaap het goed zou doen. Ik wist ook dat als dit zou lukken, Jaap iets heel bijzonders had neergezet. Als ik dit met hem kon bereiken, wat voor mogelijkheden waren er dan nog meer?

De volgende dag hoorde ik dat de dirigent last had gehad van Jaap. Hij vond het vervelend dat het publiek door zijn muziek heen applaudisseerde en dat alleen maar voor een kat. Maar het was te laat om daar iets aan te veranderen. Niet alleen in recensies in *de Volkskrant* en *NRC*, maar ook in de *Sunday Times* en *Le Figaro* werd geschreven over Jaap, de kat in de opera. Na de vijfde voorstelling had Jaap de dirigent alsnog voor zich gewonnen. Hij kwam naar de kleedkamer van Jaap en zei met een dik Italiaans accent dat

het toch wel goed was dat Jaap in deze opera speelde. Hij meende het.

Een jaar later werd Jaap, met wederom Freddie als understudy, gevraagd om ook in de reprise van *Tosca* te spelen. De boerenzoon die eerder Scarpia speelde was er deze keer niet bij. Een andere operazanger had de rol van hem overgenomen. Een operazanger die niet van katten hield. Of de kat echt nodig was, vroeg hij op de eerste repetitiedag. Maar Jaap had furore gemaakt en dus zei de regisseur: 'Jaap blijft.'

De repetities gingen moeizaam. Tijdens de laatste repetitie sprong Jaap van zijn borst en liep het toneel af. Ik snapte dat. Niet alleen gaf de operazanger hem geen aandacht, hij had ook niet vaak met Jaap willen repeteren en had bovendien een timbre waar Jaap niet van hield.

In de coulissen ving ik Jaap op en gaf hem wat eten. Omdat ik niet in paniek raakte, bleef Jaap ook rustig. Hij sprong op een stoel achter het podium, likte zijn vacht schoon en ging liggen slapen. Alle voorstellingen daarna deed hij op het toneel gewoon weer wat hij moest doen, alsof hij die ene keer tegen de operazanger wilde zeggen dat hij hem ook niet leuk vond.

Ook nu zat ik elke avond in de coulissen. Ik wilde Jaap niet alleen laten; als er wat zou gebeuren of als hij weer van het toneel af zou lopen dan moest ik hem opvangen. Het was niet vervelend om daar te zitten. Terwijl Freddie aan mijn voeten lag te slapen was ik bezig om Tibbe, mijn nieuwe kat, in te werken. Het was tijd dat hij ging wennen aan het theater.

Kalf, Bella, Lara, Eddie en Hermice in hun kleedkamer